

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

WPROWADZENIE

WPROWADZENIE: **znaczenie partycypacji**

Etymologii terminu „partycypacja” należy szukać w łacińskim rzeczowniku **participatio**, które na język polski przetłumaczono jako **uczestnictwo albo udział**.

Czasownik *participatio* (-are, -avi, -atum) oznacza dopuszczenie do uczestnictwa, dzielenie czegoś z kimś. Słowo **akcentowało wspólnotowość/związek**; w dobie chrześcijaństwa stosowano zwrot *participatio actiosa*, oznaczające czynny, aktywny udział.

Współcześnie partycypacja (publiczna) opisuje taką sytuację, w której obywatel spotyka się z państwem, żeby rozmawiać i współdecydować o sprawach lokalnych. **To komunikacja na zasadach partnerstwa.**

WPROWADZENIE: **znaczenie partycypacji**

Partycypacja wertykalna (inaczej publiczna) - dotyczy zaangażowania jednostek w działania struktur i instytucji demokratycznego państwa, a więc instytucji władzy publicznej oraz zarządzanych przez nie lub podległych im organizacji sektora publicznego. Właściwe ramy dla partycypacji publicznej stanowi idea społeczeństwa politycznego.

Partycypacja horyzontalna (inaczej społeczna) – to aktywność społeczna mieszkańców podejmowana w ramach różnego rodzaju organizacji (stowarzyszeń, fundacji, kół, związków, towarzystw itp.); możemy wówczas mówić, że obywatele „biorą sprawy we własne ręce”, by rozwiązywać problemy wokół siebie. Tu ramy określa idea społeczeństwa obywatelskiego.

W praktyce oba rodzaje uczestnictwa dobrze się uzupełniają.

Źródło: T. Kaźmierczak, Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne, [w:] Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej, Warszawa 2011

WPROWADZENIE: **nowy paradygmat**

Zarządzanie partycypacyjne (ang. **participatory governance**), polegające na większej otwartości i rezygnacji z odgórnego sposobu podejmowania decyzji, jest coraz powszechniejsze. Władze samorządowe są zobligowane do zapewnienia udziału społecznego przy ustalaniu kierunków prowadzenia polityki lokalnej gminy.

Jednocześnie coraz większa aktywizacja i świadomość społeczna wymusiły potrzebę większej **transparentności podejmowanych decyzji** administracyjnych. Co ważne, akceptacja bezpośredniego i regularnego wpływu nie dotyczy wyłącznie organizacji społecznych i ruchów miejskich, a wszystkich mieszkańców.

Kwestią otwartą pozostaje, jak głęboka jest ta zmiana. Istnieje bowiem obawa, że sukces partycypacji ogranicza się do sfery dyskursu publicznego i często nie przekłada się na realne działania.

WPROWADZENIE: Krajowa Polityka Miejska

Partycypacja to jeden z 10 wątków tematycznych uwzględnionych w Krajowej Polityce Miejskiej 2023 przyjętej uchwałą Rady Ministrów 20 października 2015 r.

W dokumencie dostrzeżono, że skuteczne zarządzanie wymaga współpracy z różnymi grupami interesariuszy, w tym również z mieszkańcami. Z tego względu **rozwój partycypacji to jeden z kluczowych elementów pozwalających na osiągnięcie celu – stworzenia „miasta sprawnego”**.

Stąd zaleca się postrzegać partycypację „jako metody zarządzania i codziennego działania na rzecz rozwoju”, mimo iż wysiłek związany z angażowaniem mieszkańców może wydłużać czas potrzebny na ogłoszenie decyzji. Dzięki partycypacji wybiera się jednak lepsze rozwiązania, co przekłada się na wzrost jakości życia mieszkańców.

WPROWADZENIE: legislacja

Kontekst prawny partycypacji w Polsce znacząco zmienił się w ostatnich latach. **Nowe przepisy wprowadzono z myślą o zwiększeniu wpływu i sprawczości mieszkańców na szczeblu lokalnym (m.in. nowe narzędzia)*.**

Dokonano nowelizacji w **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**, tj.:

- konsultacje społeczne w oparciu o uchwalony regulamin – art. 5a ust. 2,
- obywatelska inicjatywa uchwałodawcza – art. 42a,
- konieczność organizacji budżetu obywatelskiego w miastach na prawach powiatu – art. 5a ust. 3-7,
- jawność obrad rad gminy – wszystkie muszą być transmitowane, a ich nagrania udostępniane, tak samo jak wyniki głosowań każdego radnego – art. 14 ust. 1-4.

* Na mocy ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych

WPROWADZENIE: **legislacja**

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:

- mieszkańcy mają zapewniony udział w procedurze przyjmowania lub zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (art. 1 ust. 2 pkt 11)
- obowiązek zachowaniu jawności i przejrzystości procedur planistycznych (art. 1 ust. 2 pkt 12).

WPROWADZENIE: **legislacja**

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji gmina przygotowuje, koordynuje i tworzy warunki do prowadzenia rewitalizacji w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy na każdym etapie.

W myśl **art. 5 ust. 1 ww. ustawy** obowiązek partycypacji obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym przez uczestnictwo w konsultacjach społecznych i w pracach Komitetu Rewitalizacji.

WPROWADZENIE: **legislacja**

Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji przygotowanie, prowadzenie i ocena rewitalizacji polega na:

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
- prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
- wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

WPROWADZENIE: raport IRMiR – OPM

W 2018 r. w ramach Obserwatorium Polityki Miejskiej przeprowadzono badanie, które objęło wszystkie gminy miejskie i miejsko-wiejskie w Polsce. Najważniejsze wnioski z raportu to:

- dostępność narzędzi partycypacji publicznej rośnie wraz z wielkością miasta;
- administracja rzadko tworzy wyspecjalizowane komórki ds. partycypacji, a wyspecjalizowane komórki skupiają się na sprawach związanych z organizacjami pozarządowymi (NGO);
- mieszkańcy miast ufają władzom samorządowym i deklarują chęć udziału w podejmowaniu decyzji, które ich dotyczą;
- możliwości udziału mieszkańców zwiększają się szybciej niż chęć aktywności obywatelskiej;
- ok. 70% samorządów nie przyjęło uchwały w sprawie inicjatywy lokalnej, choć wymagają tego przepisy ustawowe;
- prawie 40% samorządów niezgodnie z przepisami ogranicza uczestnictwo w konsultacjach;
- ogólne regulaminy konsultacji nie gwarantują standardu dialogu; samorządy mają problem z precyzyjnym określeniem form prowadzenia konsultacji.

WPROWADZENIE: raport IRMiR — OPM

Wnioski cd.:

- zgłoszenie wniosku o konsultacje społeczne jest bardzo trudne w ok. 15% miast. W niektórych miejscowościach wystąpienie z podobną inicjatywą jest praktycznie niemożliwe.
- konsultacje w planowaniu przestrzennym ograniczają się do ustawowego minimum w 71% miast.
- konsultacje z przedstawicielami trzeciego sektora są co prawda powszechne (dotyczą 92% miast), ale za to bardzo rutynowe.
- budżet obywatelski to jedno z narzędzi, które w ostatnich latach rozwijały się najszybciej.
- do 2017 r. prawo do zgłaszania projektów uchwał mieli tylko nieliczni mieszkańcy głównie dużych miast.
- miasta dość sprawnie reagują na wnioski o dostęp do informacji publicznej.
- na stronach miejskich oraz biuletynach informacji publicznej (BIP) można znaleźć wiele informacji związanych z partycypacją publiczną. Jednakże problemem jest przede wszystkim rozproszenie materiałów oraz nieczytelna i nieintuicyjna struktura stron.*

*Szerzej patrz „Raport o stanie polskich miast. Partycypacja publiczna”, Kraków 2019

WPROWADZENIE: raport IRMiR – OPM

„Partycypacja publiczna rozwija się w Polsce w sposób równie dynamiczny, co nierównomierny (...) Wiele narzędzi partycypacji rozwijanych jest niezależnie od siebie. Może się zdarzyć, że miasta, które modelowo realizują inicjatywę lokalną, gorzej radzą sobie z konsultacjami społecznymi lub czytelnością informacji dla mieszkańców na stronach internetowych”.

Źródło: „Raport o stanie polskich miast. Partycypacja publiczna”, Kraków 2019, s. 15

„Obowiązkowość jakiegóż procedury może wpływać na upowszechnienie pewnych praktyk, ale nie na ich wysoką jakość. Zasady minimalne zapisywane często w ustawach stają się w rzeczywistości maksimum tego, co samorządy wykonują.”

Jak wyżej, s. 20

WPROWADZENIE: bariery

Co może zniechęcić do partycypacji?

- brak akceptacji i dobrej woli
- brak czasu i przygotowania
- przestanie na spełnieniu wymogów formalnych
- dodatkowe koszty
- brak informacji o podejmowanych działaniach
- słaba reprezentatywność
- brak wymagań dotyczących partycypacji w specyfikacjach przetargowych
- niechęć do ewaluacji

WPROWADZENIE: uwarunkowania procesu

O sukcesach i porażkach podejścia partycypacyjnego decydują aspekty jakościowe takie, jak:

- Motywacja,
- umiejętność prowadzenia dialogu,
- Konsekwencja.

Podnoszeniu jakości działań partycypacyjnych służą wsparcie eksperckie i działania mające na celu gromadzenie oraz upowszechnianie wiedzy.

Inne istotne uwarunkowania to:

- wskaźnik dystansu władzy (*power distance index*, DPI),
- bieżące wydarzenia czy przedsięwzięcia,
- cechy konkretnych społeczności lokalnych, w tym poziom aktywności obywatelskiej oraz poziom kapitału społecznego.

WPROWADZENIE: partnerstwo

Same ramy prawne nie są warunkiem wystarczającym do zaistnienia dobrej partycypacji publicznej. Mówiąc o pogłębianiu partycypacji, wchodzimy tak naprawdę w obszar związany z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego. Proces ten należy rozpatrywać w perspektywie nie lat, lecz dekad, nie jednego, a może nawet kilku pokoleń.

Ukierunkowanie na długofalowy proces uzyskania wartości dodanej w kontekście efektywności i adekwatności zarządzania, czy też współzarządzania miastem.

Wzrost otwartości samorządu i aktywności mieszkańców.

WPROWADZENIE: partnerstwo

Co prawda, dobre rządzenie wymaga udziału obywateli, ale muszą oni posiadać wiedzę na temat swoich potrzeb. Natomiast jak wynika z bieżących badań CBO, tylko co trzeci z polski obywatel jest w stanie wymienić jakiegokolwiek sposoby na poprawę sytuacji lokalnej społeczności.

Zatem, zmiana na rzecz zwiększenia roli partycypacji wymaga nie tylko tworzenia nowych możliwości wpływu mieszkańców na decyzje ich dotyczące, lecz także – jeśli nie przede wszystkim – **upowszechnienia wiedzy o narzędziach**, które już w tej chwili są dostępne.

WPROWADZENIE: **partnerstwo**

DRABINA PARTYCYPACJI*

STOPIEŃ NAJWYŻSZY- USPOŁECZNIEŃ WŁADZY	kontrola obywatelska delegowanie partnerstwo
TOKENIZM (włączenie ma charakter ograniczony)	uspokojenie konsultacje
STOPIEŃ NAJNIŻSZY - BRAK PARTYCYPACJI	informowanie terapia manipulacja

Źródło: Sherry Arnstein, A ladder of citizen participation, [w:] Journal of the American Institute of Planners, 4 (35)/1969

WPROWADZENIE: planowanie partycypacyjne

Planowanie partycypacyjne to planowanie z udziałem społeczności. Mieszkańcy są autorami pomysłów na rozwój, ich krytykami, negocjatorami, rzecznikami, podmiotami dialogu, ale też sporu i konfliktu.

Taki proces jest szkołą obywatelskiej odpowiedzialności, a przez doświadczenie partycypacji łatwiej uznać prymat dobra wspólnego. Nie da się tego zastąpić żadną teorią (polityką).

Najczęściej, planowanie partycypacyjne stosuje się, gdy przedmiotem podejmowania decyzji plan miejscowy, rewitalizacja jakiegoś obszaru, budowa instytucji publicznej (muzeum, placówka edukacyjna itp.).

WPROWADZENIE: planowanie partycypacyjne

Przygotowanie dokumentu planistycznego z udziałem społeczności pozwala, prócz wypełnienia prawnego obowiązku, uzyskać wartość dodaną w postaci trwałej zmiany społecznej. Ponieważ wizja zawarta w dokumencie została stworzona przez wielu interesariuszy, w fazie realizacji zapisów strategii będą oni odczuwać większą odpowiedzialność za realizację celów.

Prawidłowo przeprowadzony proces partycypacyjny zwiększa potencjał społeczności lokalnej do radzenia sobie z coraz trudniejszymi wyzwaniami współpracy, a także pomaga jej w nabywaniu „skrzynki narzędziowej”, złożonej z kompetencji ważnych dla wspólnot lokalnych.

WPROWADZENIE: techniki partycypacji

Kompleksowo przeprowadzona partycypacja wymagać będzie użycia kilku różnych technik. Część z nich posłuży jedynie do poznania potrzeb mieszkańców i lokalnego kontekstu, a inne – do wspólnego wypracowania rozwiązań.

Nie zawsze skomplikowane i kosztowne metody okazują się najlepsze. Wybór mechanizmów partycypacyjnych powinien zależeć od lokalnych uwarunkowań i możliwości gminy.

WPROWADZENIE: techniki partycypacji

Zestawienie technik wykorzystywanych w działaniach partycypacyjnych*

	Zestawienie technik wykorzystywanych w działaniach partycypacyjnych*		
badania	metody ilościowe: • badanie ankietowe • geoankieta (ankieta + GIS) • metody jakościowe:	• wywiad jakościowy • spacer badawczy • prototypowanie urbanistyczne	techniki mieszane • panel obywatelski • sondaż deliberatywny • badanie w działaniu (ocena partycypacyjna) • mapa sentymentalna • World Cafe • sąd obywatelski • gra dyskusyjna • Charette grupa robocza
debaty	• otwarte spotkania kawiarnia obywatelska		
warsztaty	• <i>Future City Game</i> • <i>Planning for Real</i> planowanie partycypacyjne		

WPROWADZENIE: podsumowanie

„Partycypacja powinna być skonstruowana w taki sposób, aby wzmacniać i budować wspólnotowy element miasta. Znaczy to, że powinien to być proces maksymalnie transparentny, proces, w którym biorą udział wszystkie grupy mieszkańców, a nie tylko właściciele, kluczowi interesariusze. Interes wspólnoty powinien być sednem podejmowanych decyzji. Demokracja jest trudna, świat jest skomplikowany, ale partycypacja polega na delikatnym rozkładaniu tego skomplikowanego świata na możliwe do zrozumienia decyzje. Każdy z nas uczestniczy w jakiś sposób w życiu społecznym. Można modelować to uczestnictwo jedynie jako konsumpcję, można je skazywać na krzyk i przemoc, można jednak próbować je włączyć w kształtowanie wspólnoty.”

Źródło: „Autoportret”, czasopismo Małopolskiego Instytutu Kultury, nr 2(37) 2012

WPROWADZENIE: podsumowanie

$$\text{TRANSPARENTNOŚĆ} + \text{PARTYCYPACJA} = \left\{ \begin{array}{l} \text{odpowiedzialność} \\ \text{skuteczność} \\ \text{wydajność} \end{array} \right\}$$

DIALOG W REWITALIZACJI

DIALOG W REWITALIZACJI: zaangażowanie

Partycypacja wpisana jest w proces rewitalizacji. Jest fundamentem działań na każdym etapie procesu, od projektowania i przygotowywania programu przez jego wdrażanie aż po ocenę i aktualizację. Rozpoznanie potrzeb, zapewnienie informacji i edukacji oraz rozpoczęcie dialogu i współpracy to zapewnienie czynnego udziału mieszkańców.

Rozwój lokalny, w tym rozwój stymulowany ustaleniami polityki rewitalizacyjnej, to proces kładący nacisk na mobilizowanie i uaktywnianie środowiska lokalnego.

DIALOG W REWITALIZACJI: zaangażowanie

Aby prawidłowo prowadzić proces rewitalizacji, trzeba: dobrze poznać strukturę społeczną mieszkańców obszaru, zapewnić właściwą informację oraz wsparcie, pracować ze społecznością terytorialną i kategorialną. Innymi słowy „znaleźć” lokalnych liderów, rozpoznać przyczyny wykluczania społecznego i pracować nad ich likwidacją.

Należy też być przygotowanym na rozbudzenie wielu nadziei, potrzeb i oczekiwań społecznych.

DIALOG W REWITALIZACJI: zaangażowanie

„Istotne jest to, żeby proces aktywizacji nie wiązał się jedynie z mobilizowaniem do realizacji konkretnych prac, ale włączał mieszkańców również w proces planowania oraz ewaluacji działań. **Aktywizacja jest bowiem formą mobilizowania do samozaradności indywidualnej i wspólnotowej, wyzwania oraz wzmacniania potencjału rozwojowego społeczności.** Istotą aktywizacji jest to, żeby przez zaangażowanie w lokalne sprawy mieszkańcy, w szczególności ci słabsi, czy marginalizowani, nabywali nowe umiejętności społeczne (i zawodowe), odzyskiwali wiarę w siebie, przejmowali kontrolę nad własnym życiem oraz funkcjonowaniem swojej społeczności”.

Źródło: „Organizowanie społeczności lokalnej – metodyka pracy środowiskowej”, Warszawa 2014, s. 131

DIALOG W REWITALIZACJI: diagnoza

Opracowując diagnozę delimitacyjną, przy badaniu sfery społecznej często jako przejawy partycypacji społecznej analizuje się frekwencję wyborczą i liczbę organizacji pozarządowych.

Wskaźniki nie są jednak wystarczające do identyfikacji kapitału społecznego. Sfera zaangażowania mieszkańców może być znacznie szersza i obejmować potencjalnie inne podmioty – zarówno te zarejestrowane, jak i nieformalne.

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje

Po co organizuje się konsultacje społeczne ?

- Żeby wypełnić obowiązek
- Żeby podjąć optymalną decyzję
- Żeby edukować
- Żeby rozładować konflikt albo go uniknąć
- Żeby uzyskać poparcie mieszkańców dla jakiejś decyzji
- Żeby zwiększyć aktywność mieszkańców *
- Żeby zbudować poczucie współodpowiedzialności**

zaangażowanie

*Mieszkaniec (uczestnik konsultacji) - ten, kto „wyraża zamiar mieszkania”, przy czym nie musi być to osoba zameldowana w danej gminie. Natomiast, inne wymagania można stawiać mieszkańcom zgłaszającym wniosek o konsultacje. **Wg Kanon Lokalnych Konsultacji Społecznych, Warszawa 2015

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje podstawa prawna

Art. 6 ust 6 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

Konsultacje społeczne prowadzi się w sposób ułatwiający zrozumienie prezentowanych treści i odniesienie się do nich, a w przypadku gdy jest to uzasadnione specyfiką konsultowanych treści, z użyciem wizualizacji oraz sporządzonych w języku niespecjalistycznym skrótów i zestawień informacji zawartych w dokumentach poddawanych konsultacjom.

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje podstawa prawna

Art. 6 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

ust. 2. O rozpoczęciu konsultacji społecznych oraz formach, w jakich będą prowadzone, powiadamia się nie później niż w terminie 7 dni przed dniem ich przeprowadzenia, w sposób zapewniający udział w nich możliwie szerokiego grona interesariuszy, co najmniej poprzez obwieszczenie, ogłoszenie w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie oraz ogłoszenie na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej.

ust. 5. Termin wyznaczony na składanie uwag nie może być krótszy niż 30 dni, licząc od dnia powiadomienia, o którym mowa w ust. 2.

Po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji konsultacje społeczne prowadzi się na tym obszarze lub, jeżeli nie jest to możliwe, w jego najbliższym sąsiedztwie. Z przepisów u.o.r wynika pośrednio, że z kolei przed wyznaczeniem obszaru rewitalizacji konsultacje prowadzi się na terenie całej gminy. W uzasadnionych przypadkach warto rozważyć rozszerzenie na całą gminę także niektórych części konsultacji po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji.

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje

Udział w konsultacjach społecznych jest szansą na rozwianie wątpliwości i podjęcie wspólnej decyzji. Forma konsultacji i sposób informowania o nich powinny pozwalać na włączenie jak najszerszego grona mieszkańców.

W większości definicji konsultacji społecznych podkreśla się znaczenie dwustronnej komunikacji. Dobre konsultacje zachęcają do dalszego uczestnictwa w dialogu z władzą. Samym decydentom też dostarczają informacji pozwalających na podjęcie jak najlepszej decyzji.

Propozycje zgłaszane przez mieszkańców nie są jednak wiążące – to władze ostatecznie decydują, na jakie postulaty przystają.

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje

ZASADY KONSULTACJI SPOŁECZNYCH*

- **Dobra wiara** - konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego; strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.
- **Powszechność** - każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.
- **Przejrzystość** - informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne; jasne musi być, kto reprezentuje jaki pogląd; obowiązuje też przystępność formy, w jakiej zwracamy się do mieszkańców (zasada „im prościej, tym lepiej”).
- **Responsywność** - każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych

* Zalecenia opracowane w 2012 r., pod auspicjami Ministerstwa Cyfryzacji

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje

ZASADY KONSULTACJI SPOŁECZNYCH*

- **Koordynacja** - konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje tak politycznie, jak organizacyjnie. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracji.
- **Przewidywalność** - konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego. Powinny być prowadzone w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły.
- **Poszanowanie interesu ogólnego** - choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne.

* Zalecenia opracowane w 2012 r., pod auspicjami Ministerstwa Cyfryzacji

DIALOG W REWITALIZACJI: konsultacje

WARTO PAMIĘTAĆ, ŻE:

- Im trudniejsza kwestia (także konfliktogenna), tym wcześniej powinno rozpocząć się konsultacje.
- Akcja informacyjna powinna być prowadzona przed każdym spotkaniem konsultacyjnym.
- „Lokalni liderzy jako partnerzy” – którzy dobrze wiedzą, jak docierać z informacją do mieszkańców. W członkach lokalnej społeczności może zaistnieć potencjał animatorów partycypacji, a zatem... zmiany i rozwoju.

DIALOG W REWITALIZACJI: **Komitet Rewitalizacji**

Komitety Rewitalizacji (KR) - powoływane w trybie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji - są nowymi podmiotami, które nie miały wcześniej swoich odpowiedników. Zgodnie z art. 7 ust. 1 jest to **forum współpracy i dialogu** interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniotawczą-doradczą wójta, burmistrza albo prezydenta miasta.

Dobłą praktyką jest powołanie KR po wyznaczeniu obszaru zdegradowanego. Najpóźniej KR może być powołany 3 miesiące po uchwaleniu gminnego programu rewitalizacji.

Ustawa dopuszcza powołanie osobnych KR dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji.

DIALOG W REWITALIZACJI: **Komitet Rewitalizacji**

Skład KR określa zarządzenie wójta/burmistrza/prezydenta.

Komitet powinien reprezentować jak najszersze grono interesariuszy procesu rewitalizacji, w tym:

- mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz właścicieli nieruchomości, podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i TBS;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- inne podmioty, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

DIALOG W REWITALIZACJI: **Komitet Rewitalizacji**

Rekomendacje wynikające z badania* z IRMiR z 2019 r., dotyczące KR powołanych w 23 miastach uczestniczących w Modelowej Rewitalizacji Miast:

- konieczność podnoszenia kwalifikacji osób wchodzących w skład KR i innych ciał doradczych;
- umożliwienie stałego kontaktu interesariuszy z członkami KR, tj. wyposażenie KR w adres do korespondencji, adres poczty elektronicznej (tylko w ok. 50% przypadków protokoły z posiedzeń KR są publikowane na stronie WWW dotyczącej rewitalizacji miasta).
- Zagwarantowanie zasady bezstronności przy wyborze członków KR.
- Konieczność nawiązania kontaktu ze środowiskami eksperckimi, umożliwiającymi wsparcie związane z funkcją doradczą KR.

Szerzej patrz: „Komitety Rewitalizacji w praktyce. Raport z analizy funkcjonowania Komitetów Rewitalizacji w miastach biorących udział w konkursie dotacji „Modelowa Rewitalizacja Miast” oraz realizujących projekty pilotażowe w rewitalizacji”, Warszawa 2019

DIALOG W REWITALIZACJI: **Komitet Rewitalizacji**

Rekomendacje I Ogólnopolskiego Spotkania Komitetów Rewitalizacji (kwiecień 2019):

- konieczność budowy tożsamości KR. → Ogólnopolskie Fora Komitetów Rewitalizacji;
- konieczność utworzenia forum wymiany wiedzy i informacji → Profil Facebook „Forum Komitetów Rewitalizacji”;
- zapewnienie możliwości powoływania w obrębie KR komisji problemowych;
- konieczność prowadzenia przez KR efektywnej komunikacji społecznej;
- konieczność zabezpieczania środków finansowych na bieżące zadania KR w budżetach gmin;
- rekomendowana długość kadencji - pierwsza kadencja nowego KR – maksymalnie 2 lata, z opcją systematycznego zwiększania okresu kadencji o 1 rok, przy czym maksymalna długość kadencji nie dłuższa niż 4 lata.

DIALOG W REWITALIZACJI: ewaluacja

„Ewaluacja oznacza opartą na faktach, systematyczną refleksję nad sensem naszego działania. Pozwala określić, na ile cele, które staramy się osiągnąć, odpowiadają na realne, trafnie określone problemy i potrzeby. Pomaga diagnozować istniejące deficyty i rozumieć rzeczywistość społeczną, w której pracujemy, aby w razie potrzeby elastycznie reagować i modyfikować cele programów.

(...)

Ewaluacja ma pomagać w prowadzeniu programu – dostarczać wiedzy i rekomendacji do podjęcia właściwych decyzji. Jest procesem nauki – służy rozwojowi i doskonaleniu programu na podstawie zgromadzonego doświadczenia. **Buduje wiarygodność programu – służy dokumentowaniu jego osiągnięć**”.

Źródło: „Ewaluacja. Jak to się robi?”, Warszawa 2016, s. 5–6

DIALOG W REWITALIZACJI: ewaluacja

Korzyści z ewaluacji procesów partycypacyjnych dla organizatorów procesu.

Ewaluacja:

- pozwala ustalić, czy proces miał sens – czy był efektywny ze względu na koszty i rezultaty, czy dostarczy wiedzy co do ich skuteczności;
- możliwość diagnozy obszarów, w których potrzeba dodatkowego wsparcia, np. merytorycznego czy finansowego;
- pomaga uchronić się przed działaniem rutynowym i schematycznym;
- jest okazją i szansą na wzmocnienie komunikacji między organizatorami a uczestnikami procesu partycypacyjnego;
- może służyć jako narzędzie budowy pozytywnego wizerunku (organizatora lub samej idei partycypacji);
- ewaluacja wewnętrzna może być wzmocnieniem dla zespołu realizującego proces.

Źródło: ngo.pl – portal organizacji pozarządowych

DIALOG W REWITALIZACJI: ewaluacja

Korzyści z ewaluacji dla władz odpowiedzialnych za procesy partycypacyjne

- Władza postrzegana jest jako „ucząca się”, co buduje jej pozytywny społeczny wizerunek.
- Przyjęcie uwag krytycznych daje poczucie otwartości, szczerości i buduje zaufanie, zmniejsza bariery.
- Pomaga ocenić efektywność wydatkowania publicznych pieniędzy przeznaczonych na realizację procesu partycypacyjnego.
- Może być elementem rozmów między przełożonymi a podwładnymi: dla podwładnych stanowi potwierdzenie podjętych decyzji (np. finansowych), dla przełożonych – narzędzie kontroli pracy.
- Dostarcza wniosków na temat podejmowanych działań, które można przedstawiać publicznie jako pewien „produkt medialny”, dający możliwość „pochwalenia się” i budowania wokół nich poparcia społecznego.
- Wychwycenie odpowiednio wcześnie błędów w procesie partycypacji pozwala władzom na zapobiegnięcie ewentualnej krytyce społecznej i ze strony oponentów politycznych.

Źródło: ngo.pl – portal organizacji pozarządowych

DIALOG W REWITALIZACJI: podsumowanie

„W sytuacji ograniczonych zasobów finansowych partycypacja społeczna umożliwia koncentrację na aspektach najważniejszych z punktu widzenia lokalnej społeczności, co poprawia efektywność wydatkowania środków publicznych. Wpływ procesu partycypacji na trafność podejmowanych przez władze gmin decyzji powoduje w konsekwencji podniesienie jakości świadczonych usług publicznych.

Dla przykładu – w poprzednich perspektywach finansowych niski udział społeczności w kształtowaniu procesów odnowy był częstym powodem późniejszej negatywnej oceny społecznej przeprowadzonych działań. Natomiast doświadczenia miast realizujących projekty pilotażowe i w ramach konkursu Modelowa Rewitalizacja Miast pokazują, że zaangażowanie mieszkańców procentuje”.

Źródło: „Rewitalizacja w praktyce”, Warszawa 2018, s. 26

DOBRE PRAKTYKI

WARSZAWA:

„Warszawa po mojemu” to broszura o udziale mieszkańców w życiu miasta. Dostępna również w języku angielskim, ukraińskim i wietnamskim, w bardzo przystępny sposób tłumaczy, jak działa miasto, jak korzystać z jego zasobów i realizować swoje pomysły albo jak zaangażować się w wolontariat albo konsultacje społeczne. W osobnym rozdziale opowiada też o organizacjach pozarządowych. Publikację przygotowaną przez Centrum Komunikacji Społecznej w 2018 r. można bezpłatnie otrzymać m.in. w dzielnicowych wydziałach obsługi mieszkańców i miejscach aktywności lokalnej. Publikacja została opracowana w oparciu o metodę Design Thinking.

Źródło ilustracji: <https://inicjatywa.um.warszawa.pl/>

WARSZAWA:

Struktura:

1. Poznaję i wiem

- Kim są mieszkańca i mieszkaniec
- Kto jest kim w mieście
- Jak działa miasto
- Jak się skontaktować

2. Mam pomysł, działam

- Jak zrealizować pomysł
- Jak korzystać z zasobów miasta
- Jak zostać wolontariuszką lub wolontariuszem

Chcę zabrać głos

- Jak wziąć udział w konsultacjach społecznych
- Jak zgłosić pomysł do budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego)

3. Mogę działać z innymi

- Czym są i jak działają organizacje pozarządowe (NGO)
- Co można zrobić we współpracy z NGO
- Jak znaleźć partnerów i uzyskać wsparcie w działaniu

4. Szukam informacji

Gdzie szukać istotnych informacji miejskich:

- Kontakty
- Strony www
- Statystyki
- Informacje publiczne

Źródło: <https://www.poznan.pl/>

POZNAŃ:

Zadbane o:

- rozwianie obaw i wątpliwości co do narzędzia
- dobór bezstronnych ławników
- zachowanie obiektywnego języka we wszystkich materiałach informacyjnych
- obecność doświadczonego moderatora (facylitatora)
- przygotowania do debaty, w tym materiały dla ławników

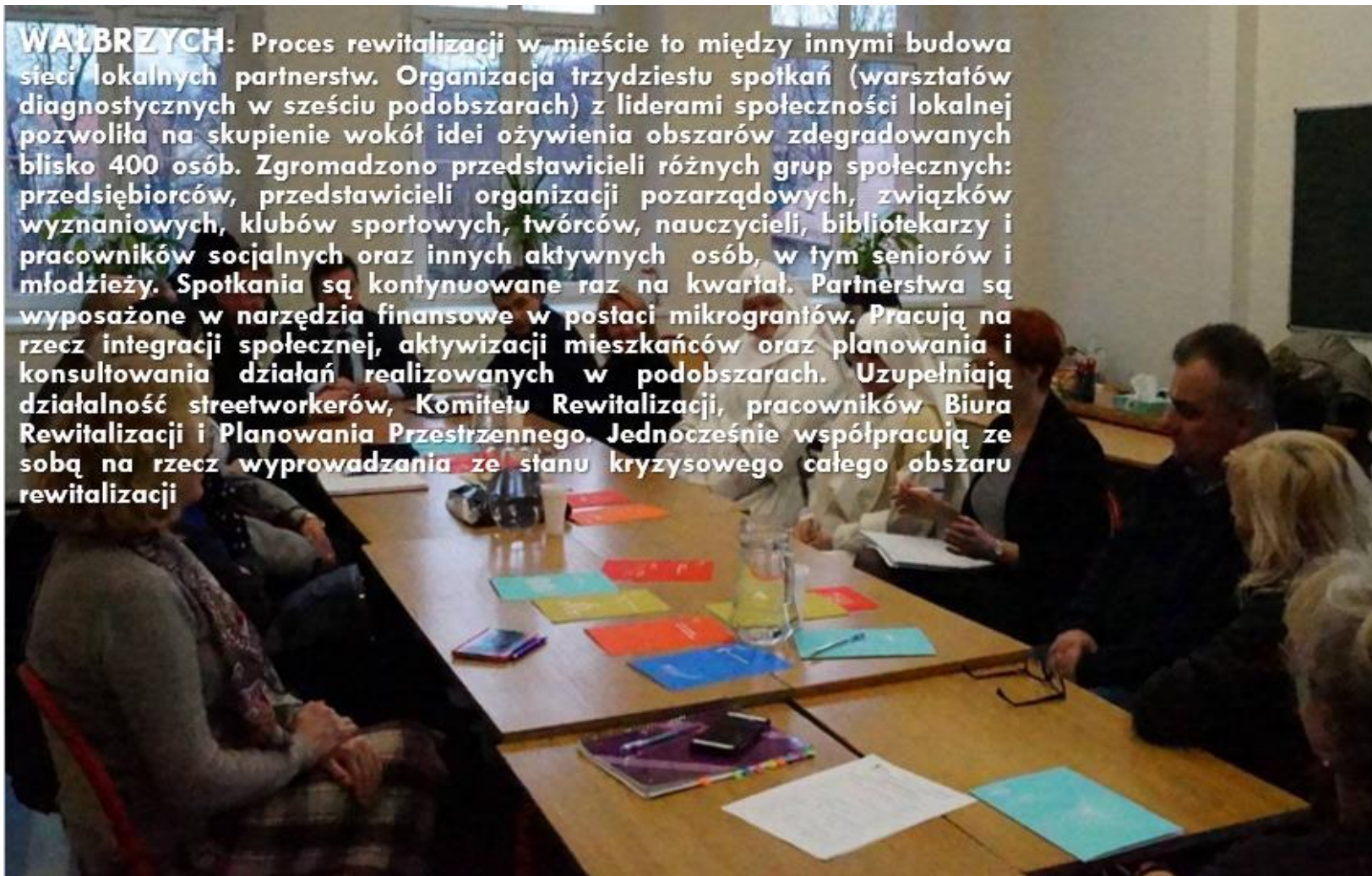

ŁÓDŹ

ŁÓDŹ: Przygotowując pilotaż programu rewitalizacji położono nacisk na dotarcie do jak najszerszego grona mieszkańców, zwłaszcza w zagrożonych wykluczeniem społecznym (seniorów, osób niepełnosprawnych). Zainicjowano trzy programy społeczne poprzedzające finalne konsultacje dokumentu: skierowany do najmłodszych program edukacyjny, sieciujący animatorów oraz stricte partycypacyjny o największym zasięgu. Zastosowano zróżnicowane rozwiązania, między innymi ogólnodostępny autobus kursujący po ulicach Łodzi, w którym mieszkańcy mieli możliwość poszerzenia swojej wiedzy na temat rewitalizacji i uzyskania informacji o planowanych konsultacjach społecznych, gra miejska Podaj cegłę! nawiązująca do historii miasta i integrująca mieszkańców, warsztaty Miasto w formie (skierowane do wszystkich grup społecznych), mikrofestyny Łódzkie Fajranty (wydarzenia organizowane w plenerze, których celem było poznanie oczekiwań i potrzeb interesariuszy).

Źródło:
<https://uml.lodz.pl>
/

WAŁBRZYCH: Proces rewitalizacji w mieście to między innymi budowa sieci lokalnych partnerstw. Organizacja trzydziestu spotkań (warsztatów diagnostycznych w sześciu podobzariach) z liderami społeczności lokalnej pozwoliła na skupienie wokół idei ożywienia obszarów zdegradowanych blisko 400 osób. Zgromadzono przedstawicieli różnych grup społecznych: przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, związków wyznaniowych, klubów sportowych, twórców, nauczycieli, bibliotekarzy i pracowników socjalnych oraz innych aktywnych osób, w tym seniorów i młodzieży. Spotkania są kontynuowane raz na kwartał. Partnerstwa są wyposażone w narzędzia finansowe w postaci mikrograntów. Pracują na rzecz integracji społecznej, aktywizacji mieszkańców oraz planowania i konsultowania działań realizowanych w podobzariach. Uzupełniają działalność streetworkerów, Komitetu Rewitalizacji, pracowników Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego. Jednocześnie współpracują ze sobą na rzecz wyprowadzania ze stanu kryzysowego całego obszaru rewitalizacji

WAŁBRZYCH

Źródło:
rewitalizacja.walbrzych.pl

Źródło obu ilustracji: <https://www.katowice.eu/dla-mieszkańca/miejskie-centrum-energii/klimat/dobryklimat-dla-katowic/plac-na-glanc>

KATOWICE:

W ramach projektu „Plac na glanc”, realizowanego corocznie od 2013 r., zmiany zachodzą w mikroskali. Przez to, że skala jest mała, a interakcje są bardzo bezpośrednie, przemiana jest bardziej trwała niż w przypadku dużych programów rewitalizacyjnych. Skala jest również ważnym czynnikiem w procesie uświadamiania i uczenia odpowiedzialności za przestrzeń publiczną. Zbiorowa odpowiedzialność jest często odpowiedzialnością anonimową. W kontekście współodpowiedzialności ważne jest, aby osoby biorące udział w konsultacjach czuły się i faktycznie były współautorami nowego planu zagospodarowania. O to, co sami stworzyliśmy, bardziej dbamy. Na zdjęciach jedno z odnowionych podwórek - ul. Dyrekcyjna 3 - **przed i po zmianach**.

Aktywizowanie mieszkańców wokół najprostszych spraw związanych np. z uporządkowaniem podwórka, rozumianego jako „mikroprzestrzeń”, jest najlepszym sposobem rozpoczęcia procesu zmian. Stwarza bowiem szansę na osiągnięcie szybkiego sukcesu, który wpływa mobilizująco i wyzwala dalszą aktywność i chęć angażowania się w kolejne przedsięwzięcia. Choć MIKRODZIAŁANIA przynoszą konkretne namacalne rezultaty, to jednak nie powinny one być celem samym w sobie. Innymi słowy:

- **NIE POWINNY SPRAWIAĆ WRAŻENIA ODERWANYCH AKCJI.**
- **MIKRODZIAŁANIA TWORZĄ WZORCE CODZIENNEJ WSPÓŁPRACY.**
- **IDENTYFIKUJĄ OSOBY JUŻ AKTYWNE, A NAWET LOKALNYCH LIDERÓW.**

Organizacja narzędzia aktywności lokalnej - **mikrograntów** finansujących mikrodziałania, oscyluje wokół trzech podstawowych modeli:

- otwarty konkurs ofert dla organizacji pozarządowych, które będą prowadzić mikrodziałania w lokalnych społecznościach (np. za pośrednictwem **animatorów i streetworkerów**);
- **regranting**, a więc wybór również w otwartym konkursie ofert operatora, który w dalszej kolejności na podstawie ustalonego regulaminu wyłania kolejne podmioty (organizacje pozarządowe, grupy nieformalne czy mieszkańców) realizujące już konkretne projekty, najczęściej o bardzo niewielkiej skali, np. pikniki sąsiedzkie, malowanie podwórka;
- konkurs w ramach **inicjatywy lokalnej** na podstawie art. 19b ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Zgodnie z pkt 7 tegoż artykułu inicjatywa lokalna może dotyczyć sensu stricte rewitalizacji.

KATOWICE:

KATOWICE:

DZIAŁANIA SIECIUJĄCE, POZWALAJĄCE SIĘ NA SPOTKANIE I POZNANIE SIĘ AKTYWNYCH OSÓB, TO KOLEJNA FORMA WSPIERANIA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ.

Są świetnym przykładem współpracy trzech sektorów: sektora publicznego (udostępnienie przestrzeni), społecznego (organizacja spotkań) i prywatnego (zgłaszanie i realizacja inicjatyw).

- **KAWIARENKA OBYWATELSKA** Dzięki znacznemu poszerzeniu oferty programowej, organizowanej przez wyłonionych operatorów, kawiarenki wyszły poza pierwotnie dedykowane im ramy budowania społeczeństwa obywatelskiego na rzecz animowania od podstaw lokalnych społeczności obszarów zdegradowanych.
- **MIEJSCE AKTYWNOŚCI LOKALNEJ** to formuła, która sprzyja realizowaniu pomysłów mieszkańców dzięki pełnej otwartości. charakter i program miejsc aktywności lokalnej określają sami mieszkańcy, którzy mogą być zarówno uczestnikami, jak i organizatorami działań, które się tu odbywają. miejsca aktywności lokalnej mogą m.in. nieodpłatnie udostępniać mieszkańcom przestrzeń oraz sprzęt potrzebny do działań, współorganizować lokalne wydarzenia.

Źródło ilustracji:
<http://cuma.chorzow.eu/>

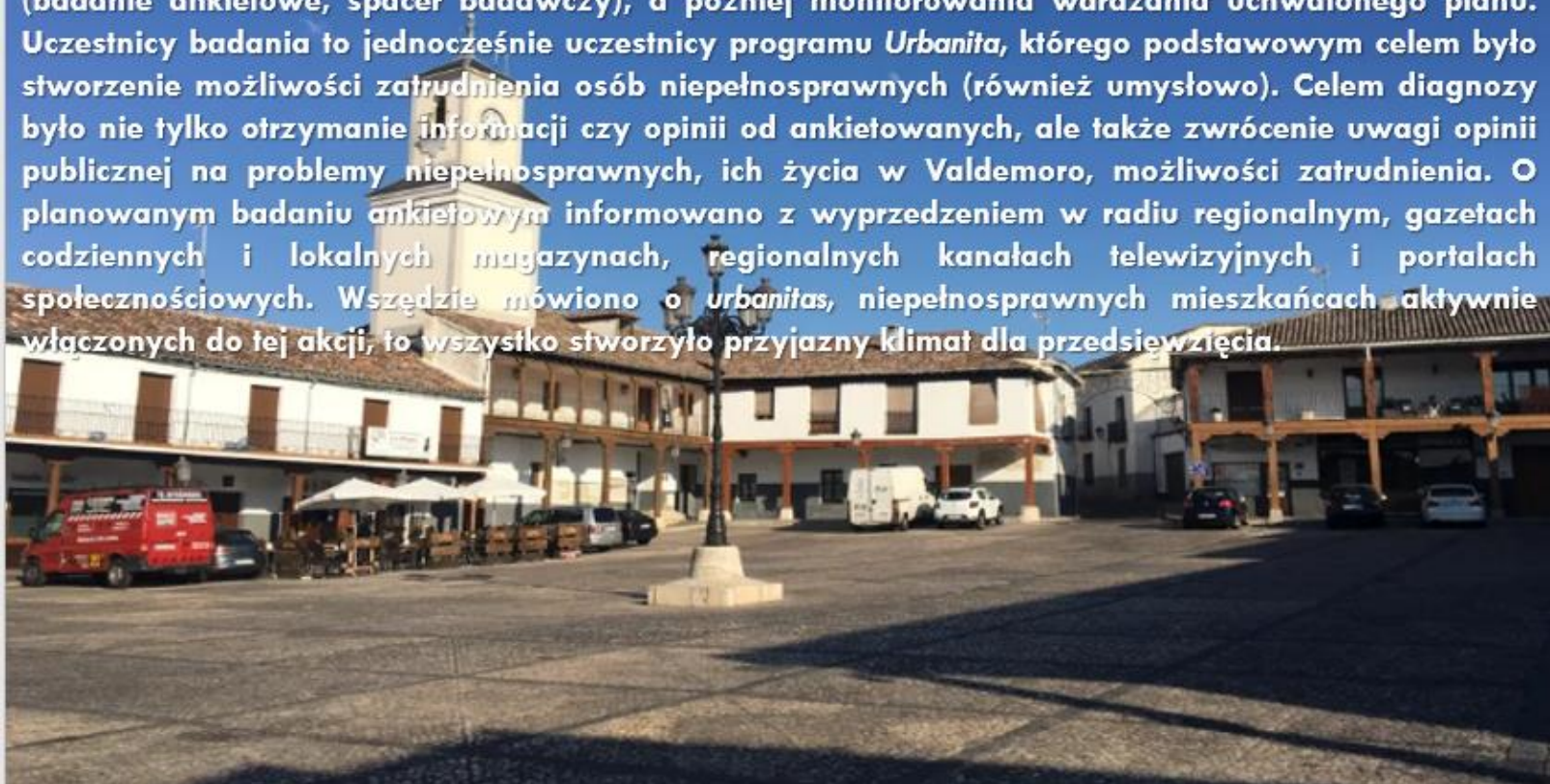

Źródło ilustracji:
<https://www.facebook.com/SrodmiestcieCafe/>

Źródło ilustracji:
<https://www.facebook.com/mojeszmulki/>

VALDEMORO (Hiszpania): Tradycyjne centrum: wąskie uliczki i chodniki, choć piękne, były trudno dostępne dla osób z dysfunkcjami. Miejski Plan Likwidacji Barrier (2009 -2010), w mieście liczącym siedemdziesiąt tysięcy mieszkańców, powstał przy różnorodnym wsparciu eksperckim i instytucjonalnym, ale co najważniejsze samych niepełnosprawnych na etapie diagnozowania barier (badanie ankietowe, spacer badawczy), a później monitorowania wdrażania uchwalonego planu. Uczestnicy badania to jednocześnie uczestnicy programu *Urbanita*, którego podstawowym celem było stworzenie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych (również umysłowo). Celem diagnozy było nie tylko otrzymanie informacji czy opinii od ankietowanych, ale także zwrócenie uwagi opinii publicznej na problemy niepełnosprawnych, ich życia w Valdemoro, możliwości zatrudnienia. O planowanym badaniu ankietowym informowano z wyprzedzeniem w radiu regionalnym, gazetach codziennych i lokalnych magazynach, regionalnych kanałach telewizyjnych i portalach społecznościowych. Wszędzie mówiono o *urbanitas*, niepełnosprawnych mieszkańcach aktywnie włączonych do tej akcji, to wszystko stworzyło przyjazny klimat dla przedsięwzięcia.

VALDEMORO (Hiszpania)

Źródło ilustracji:
<https://www.reddit.com/>

HALIFAKS (Kanada)

HALIFAKS (Kanada): Opracowywanie projektu zagospodarowania przestrzeni miejskiej w centrum Halifaksu było procesem bardzo złożonym i wieloetapowym (2006 -2008). Można w nim odnaleźć elementy planowania partycypacyjnego, w którym – co ciekawe - mniejszą rolę odegrał udział architektów i projektów urbanistycznych. Proces ten składał się z trzech części: wieloaspektowej analizy, interaktywnego projektowania oraz wypracowania ostatecznej koncepcji. Zasadniczą częścią był etap drugi, polegający na ścisłej współpracy z aktorami procesu. Najpierw zorganizowano (w formie warsztatów) spotkania interesariuszy z architektem, podczas których wypracowywano wstępne rozwiązania przestrzenne przy wykorzystaniu wiedzy zgromadzonej w pierwszym etapie. Moderatorem takich spotkań jest np. psycholog środowiskowy, który pośredniczy między interesariuszami, a także wprowadza do procesu wiedzę zgromadzoną w badaniach. Następnie na podstawie tych spotkań architekci wraz z zespołem badawczym przygotowali różne warianty koncepcji. Dopiero one były konsultowane ponownie z interesariuszami. Ostatni etap polegał na dyskusji nad koncepcjami i podjęciu ostatecznej decyzji zatwierdzonej przez wszystkie strony, w tym także przez głównego wykonawcę projektu.

Źródło ilustracji: wikipedia.com

CENTRUM DORADZTWA
REWITALIZACYJNEGO
IRMiR

Dziękujemy za uwagę!

Kontakt:

cdr@irmir.pl